

ΜΟΥΣΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΒΑΡΘΟΛΟΜΙΟΥ Ν. ΗΛΕΙΑΣ

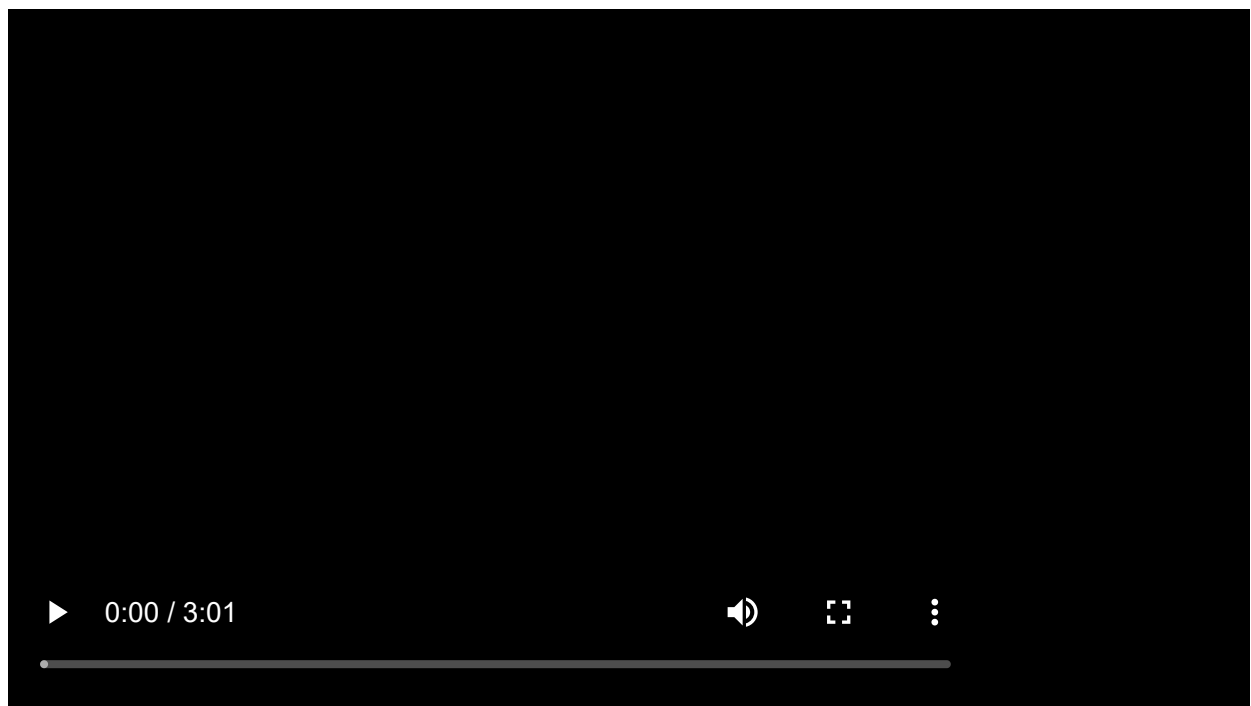
Υπεύθυνες καθηγήτριες:

Ιωαννίδου Χρυσάνθη
Μπίρμπα Μαρία
Χούνου Ανδρομάχη

Συμμετέχοντες μαθητές:

Γιαννακοπούλου Διονυσία
Γιαννακοπούλου Μήνα
Λύκου Σοφία
Μπουκουβάλας Δημήτρης
Σταματίου Αναστάσης
Τσακουλογιαννοπούλου Κατερίνα
Τσελίκης Γιώργος
Χαραλαμποπούλου Κωνσταντίνα
Χαραλαμπόπουλος Νικόλας
Χαραλαμπόπουλος Νίκος

Δημοτικά τραγούδια της Ηλείας που
σχετίζονται με το Χλεμούτσι, την
Σκαφιδιά και τον Λάλα, με βάση τη
χρονική σειρά των γεγονότων που τα
ενέπνευσαν - Θρύλοι

Καλωσόρισμα από την κα Αννέτα Γεωργουλοπούλου

Υπάρχει αρβανίτικο τραγούδι για τον Αλή Φαρμάκη και τον Κολοκοτρώνη:

Γκιθ μπότα κε τα θον ουν σε γιαπ Κολοκοτρών Γιαμ Αλή Φαρμάκη, ου κι εσπιε γκιάκν(ε) γκερ(ν)τε γλιου δηλαδή:

Όλος ο κόσμος να το ειπή
εγώ δεν δίνω τον Κολοκοτρώνη
είμαι ο Αλή Φαρμακης,
εγώ όπου' πάγω, το αίμα ως το γόνα.

Καί ένα ολυμπίτικο:

Του Λεωνίδα το σπαθί Κολοκοτρώνης το φορεί
Τούρκος σαν τον διη, λιγώνει Και το αίμα του παγώνει,
Πολεμούν 'ς τα Δολιανά, Κλαίν'οι καδέναις τα παιδιά, Πολεμούνε 'ς το Βαλτέτσι, Πέφτουν οι Τούρκοι σαν
λελέκοι,
Πολεμούνε και 'ς του Λάλα Τούρκοι λέγαν Αλά(χ) Αλά(χ)

Της Σκαφιδιάς

Το μά- καλέ το μάθατε τι έγινε, γιεμ' στις Σκαφιδιάς το κάστρο.
Που κίν- καλέ που κίνησε ο σκυλάραπας, γιέμ' μ' ούλο του τ' ασκέρι
ενά Σαββάτο μεσημέρι.
Να πά- καλέ να το πάνε να πατήσουμε, γιεμ' το δόλιο μοναστήρι.
τρέμετε ν' οι καλογέροι.
Του Μη- καλέ του Μήτσου, του κακοφάνηκε, γιεμ' και εκείν' τ' Αναγνώστη.
Που 'χε την τρανή την γνώση.
Πιάνει καλέ πιάνει ν' ασκέρι δυνατό, ν' ούλοι τους παληκαράδες
τρέμετε σκυλαραπάδες.

Καταγραφή Ηλίας Τουτούνης, από τον αείμνηστο Στέφανο Τζουράκη από την Αμαλιάδα την Πέμπτη 4
Ιουλίου 1986.

Του Βιλαέτη

Το μάθατε τι έγινε, μωρέ τι έγινε
στις δέκα τούτου μωρέ του Μάη,
σκότωσαν τον, μωρέ τον Βιλαέτη,
το πρώτο, μωρέ, το παλληκάρι.

Πηγή: Ηλιάς Τουτούνης, "Η Ηλεία στο Δημοτικό τραγούδι"

Το μάθατε τι έγινε, στις δέκα τούτου, του Μάη,
τον Βιλαέτη σκότωσαν, το πρώτο παλικάρι.
Τον κλαίνε της Γούβας τα χωριά, χωριά και βιλαέτια,
τον κλαίει κι η μανούλα του, η δόλια Λειμονίτσα.
Και καταριέται το Ρουμπή, τον άτιμο τον Μπέη,
εκεία που τον ελάβωσαν, στου Νικολή τ'αμπέλι...

Υπάρχει μια παραλλαγή του πέμπτου στίχου που έχει ως εξής:

(Και καταριέται το Ρουμπή, τον άτιμο ν'αράπη)

**BIBΛ: ΤΑ ΠΟΛΕΜΙΚΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΣΤΗΝ ΗΛΕΙΑ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΘΝΕΓΕΡΣΙΑΤΟΥ
1821{ΜΑΧΕΣ~ΑΨΙΜΑΧΙΕΣ~ΝΑΥΜΑΧΙΕΣ}ΗΛΙΑΣ ΠΑΝ. ΤΟΥΤΟΥΝΗΣ&ΚΩΣΤΑΣ ΠΑΠΑΝΤΩΝΟΠΟΥΛΟΣ**

00:00 / 01:22

Φειζουλαγας,ροβόλαγε

Όρε! Φειζούλαγας ροβόλαγε, μ'ούλο του τ'ασκέρι,
πάει στης Γού- πάει στης Γούβας-πουλί μου-τα χωριά,
όρε, πάει στης Γούβας τα χωριά, Ωλένα και Λαντζόι,
πάει να μά-πάει να μάσει -πούλι μου -ζαερέ,
όρε, πάει να μάσει ζαερέ, να κόψει και κεφάλια.
Κι ο Βιλαέ-κι ο Βιλαέτς-πουλί μου το 'μαθε,
ορέ, κι ο Βιλαέτς το 'μαθε πολύ του βαρυφάνη.
Παίρνει λεβέ-παίρνει λεβέντες- πουλί μου -διαλεχτούς,
όρε, παίρνει λεβέντες διαλεχτούς τριάντα παλικάρια.
Και μες τ'αμπέ-και μες τ'αμπέλια-πουλί μου-πιάσανε
όρε, και μες τ'αμπέλια πιάσανε, στου Νικολού τη γράνα.
Κι οι Λαλαί -κι οι Λαλαίοι-πουλί μου- τους ζώσανε,
όρε, κι οι Λαλαίοι τους ζώσανε, τους κόβουν έναν-έναν.

**BIBΛ: ΤΑ ΠΟΛΕΜΙΚΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΣΤΗΝ ΗΛΕΙΑ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΘΝΕΓΕΡΣΙΑΤΟΥ
1821{ΜΑΧΕΣ~ΑΨΙΜΑΧΙΕΣ~ΝΑΥΜΑΧΙΕΣ}ΗΛΙΑΣ ΠΑΝ. ΤΟΥΤΟΥΝΗΣ&ΚΩΣΤΑΣ ΠΑΠΑΝΤΩΝΟΠΟΥΛΟΣ**

Πυργιώτικο μοιρολόι για τον θάνατο του Βιλαέτη

Ήρθε ένα γράμμα από τα βουνά κι από τη Γορτυνία
να ετοιμαστούν για πόλεμο ο Πύργος και η Ηλεία
και όσοι φέρνουν άρματα Ηλείοι και Πυργιώτες
να παν' να πολεμήσουνε στου Λάλα οι Λαλιώτες.
Το γράμμα το προδώσανε κι οι Τούρκοι από του Λάλα
τον Πύργο για να κάψουν κινήσανε καβάλλα.
Τρέχουν και ταμπουρώνονται στου Στρέφη οι Πυργιώτες
και καρτερούν ατρόμητοι τους Τούρκους , τους Λαλιώτες.
Χίλιοι διακόσιοι φάνηκαν να 'ρχώνται από του Λάλα
επάνω στα περίφημα τα άτια τους καβάλλα.
Σύννεφο η σκόνη , λάμπουν στον ήλιο τα άρματα τους,
κουνιούνται τα σαρίκια τους και τρέμει η φορεσιά τους,
όπου πολέμησαν παντού ατρόμητα χτυπάνε ,
παίρνουνε σκλάβους Χριστιανούς και σφάζουν και νικάνε.
-Αλλάχ, Αλλάχ , φωνάζουνε και ρίχνουν μπαταριές,
τρέμουν τα καταρράχια , τα πεύκα και οι αργιές.
Σε πέτρες , σε πουρνάρια, είναι ταμπουρωμένα,
εξήντα Πυργιωτόπουλα , λεβέντες ένα-ένα .
Το Βιλαέτη αρχηγό έχουν , τον Χαραλάμπη,
ωραίο σαν τον άγγελο , που σαν τον ήλιο λάμπει.
Δεν ανασαίνουν. Καρτερούν χλωμοί, γονατισμένοι,
πάνω στα καρυοφίλια τους τα μακρυά σκυμμένοι.
-Παραδοθείτε Χριστιανοί , φωνάζουν οι Λαλαίοι
και σας δεν σας σκοτώνουμε ο Ομέρ Πασσάς τους λέει,
είσαστε εξήντα μοναχά και είμαστε δυο χιλιάδες
κι έρχονται κι άλλοι πίσω μας, μαζί με τους αγάδες.
-Φωτιά! Διατάσσει ο αρχηγός . Βροντά το καρυοφίλι
πέφτουν νεκροί Τούρκοι πολλοί, με αίματα στα χείλη .
Δαγκώνουν τα φουσέκια τους , ξαναγεμίζουν πάλι,
η κάθε σφαίρα τους χτυπά και τούρκικο κεφάλι.
Σκορπά ο αέρας τον καπνό, οι Τούρκοι σταματάνε,
των σκοτωμένων τα άλογα εδώ και εκεί σκορπάνε.
Μα οι Λαλαίοι είναι πολλοί. Τα χαλινάρια ντώνουν,
ορμούν με τα άτια επάνω τους και τους περικυκλώνουν.
-Παιδιά ! Τα γιαταγάνια σας κι επάνω τους ριχτήτε,
φωνάζει ο Βιλαέτης . Εμπρός, η φοβηθήτε,
όποιος πιστεύει στο Χριστό και είναι παλληκάρι
κι είναι στη γρηγοράδα αητός και στην καρδιά λιοντάρι ,
κοντά μου ας έρθει παίζοντας ψηλά το γιαταγάνι,
ή να νικήσει ή ευθύς με δόξα να πεθάνει.
Τα γιαταγάνια αστράφτουνε , το θάνατο σκορπάνε,
σχίζουν στη μέση τα κορμιά εκείνων που χτυπάνε.
Ο Βιλαέτης βλέπει τον Τούρκο τον πασσά,
με το βαρβάτο άλογο και άρματα χρυσά ,
τον φτάνει, αρπάζει τ' άτι του από τα χαλινάρια,
του σκεί το στήθος και νεκρό τον ρίχνει στα χορτάρια.
Μα πίσω από τον ήρωα ένας αράπης φτάνει,
την μπούκα της πιστόλας του, στις δύο του πλάτες βάνει.
Παίρνει φωτιά η μπιστόλα του, το βόλι το πικρό,
τον αρχηγό του Πύργου τον έριξε νεκρό.
Διακόσιοι Τούρκοι πέσανε νεκροί πάνω στο χώμα,

ο ήλιος εβασίλεψε και πολεμούν ακόμα.
Όσοι Πυργιώτες γλύτωσαν έφυγαν πληγωμένοι
γιατ' ήξεραν πως πόλεμος κι άλλος τους περιμένει.
Τον Βιλαέτη έκλαψε κάθε Πυργιώτη μάνα,
δεκάξη μέρες χτύπαγε λυπητερά η καμπάνα.

Τραγούδι για Λαλιώτισσες,

Σε κάποιες υπερήφανες Λαλιώτισσες, που φέρονταν να αιχμαλωτίστηκαν μετά τη μάχη αναφέρεται το ακόλουθο δημοτικό τραγούδι:

*Του Λάλα με τα κρυά νερά, με τοις βαρειές κυράδες
με τοις τραναίς αρχόντισσας, τοις καλομαθημέναις
που δεν καταδεχόντανε της γης να την πατήσουν,
ποφόρηγαν χρυσά σκουτιά* και κόκκινα σαλβάρια*
και τώρα πως κατάντησαν κοπέλλαις σ' τους ραγιάδες!
Φέρνουν βαρέλια με νερό και ξύλα ζαλωμέναις*
νά χουν οι Έλληνες νερό, φωτιά να πυρωθούνε.
Και η μιά την άλλη ελέγανε και η μια την άλλη λένε:
-Τι να ν' κείνα που φαίνονται, τι να ν' κείνα που ερχώνται;
Μήνα είν' μπαϊράκια τούρκικα, μην τάστειλε ο Πασάς μας;
-Δεν είν' μπαϊράκια τούρκικα, δεν τάστειλε ο Πασάς μας
παρά είν. μπαϊράκια κλέφτικα, κ' είναι των Πλαπουταίων.
Κλαίνε μανούλαις για παιδιά, γυναίκες για τους άντρες
κλαίει και μια χανούμισσα για το μοναχογιό της.*

(*) Σκουτιά = ενδύματα, σαλβάρια = φαρδιές βράκες, ζαλωμέναις =

Είχαν φθάσει στην Ηλεία οι Επτανήσιοι. Στρατός τακτικός. Με σημαίες, τύμπανα, σάλπιγγες, τηλεβόλα. Οι Ηλείοι, Γορτύνιοι, κι Ολύμπιοι είχαν πιάσει τις θέσεις Πούσι και Μεμέσια. Έσφιγγαν το Λάλα. Έστησαν ταμπούρια, άνοιξαν χαρακώματα. Κλοιός γύρω στο Λάλα. Οι Λαλαίοι ταραχτήκαν. Την αγωνία και το φόβο τους εκφράζει το δημοτικό Ηλειακό τραγούδι:

—Βειζουλάγας κάθετα μέσ' στο τζαμί του Λάλα,
Βάνει το κιάλι και τηράει, στο Πούσι αγναντεύει.
Βλέπει σημαίες με σταυρούς, κατάσπρες και γαλάζιες.
Βλέπει χορούς χορεύουνε, ακούει τραγούδια λένε.
Χορεύουν τα Ελληνόπουλα, γλεντάν και τραγουδάνε, με τα πιστόλια διπλαριά, με τα σπαθιά στα χέρια
Και μέσ' στη μέση του χορού χορεύει ο γέρο Κόλιας, με τη σερβάτα στο λαιμό, με το σπαθί στο χέρι.
Και με το χέρι ανέμιζε την άσπρη φουστανέλλα, την άσπρη σαν τα γάλατα, την κατάσπρη σα χιόνια.
Και τούρθε —του Βειζουλάγα— σαν παράπονο και κάθετα και κλαίει...

Δημοτικά τραγούδια για τους Λαλαίους

Ένα δημοτικό τραγούδι της εποχής λέει:

- Πού πας Θανάση δε μου λες, μ' αυτόν τον Τουρκαράπη;
- "Πάω να ιδώ τη μάνα μου, τι επόνεσα για δαύτη. Παράγγειλε και ο μπάρμπα μου, ο Κόλιας ο Πλαπούτας, ότι έχει λόγο να μου ειπή, θέλει να μ' ανταμώση". - Θανάση, μη μπιστεύεσαι το μπάρμπα σου τον Κόλια. Θανάση, θα σε πιάσουνε ευτούνοι Παλουμπαίοι.
- Τι 'ναι που μου λες, ρε Μπάσδελη, και τι μου κουβεντιάζεις;
- Ο Θανασιάς δεν πιάνεται, στα χέρια δεν κρατιέται.

Για την αντιπαλότητα του Κόλια με τους Λαλαίους, σώζονται και άλλα τραγούδια, όπως το ακόλουθο:

Ωρέ, πιάνουν και γράφουν, πιάνουν και γράφουν γράμματα
Οι Τούρκοι οι- μωρέ, οι Λαλαίοι σε σένα Κόλια,
σε σένα Κόλια, στρατηγέ Ωρέ, σε σένα Κόλια, σε σένα Κόλια,
στρατηγέ Ζαμπίτη της- μωρέ, της Λιοδώρας,
Κόλια μου, 'τί, Κόλια μου, 'τί ζουρλάθηκες Ωρέ,
Κόλια μου, 'τί, Κόλια μου, 'τί ζουρλάθηκες Εσύ
και τα- μωρέ, τα παιδιά σου;

Του Μπαστηρά, του Μπαστηρά δεν παίρνεται
Του Μπαστηρά δεν παίρνεται, του Λάλα δεν πατιέται
«Θελά τσακίση κόκκαλα και πλάταις θελά βγάλη
Καινούρια στράτα'ς τα Μωριά Βελήπασάς θα βάλη
Γιατί είναι χοντροκέφαλοι οι δόλιοι οι Μωραίτες

Και δεν τους γράφουν τίποτες αυτοί τους Αρβανίταις.
Και μπουγιουντι θαρρεύουνε ποτέ να μη δουλέψη,

Και μπουμπασίρη πουθενά βεζίρης να μη πέψη.

Δεν ξεύρουνε, ότι θα πάη τα'Αληπασα το ντίβι,»
«Κάμποσοι ασίδες, μου είπανε, που βρίσκονται σ'την Λάλα

Που κάνουν άπρεπαις δουλειαίς και πράγματα μεγάλα.
Και στα Μπαρδούνια διάλεξε καμπόσους εσκιάδες,

Που κάνουν άπρεπα πολλά και γδέρνουν τους ραγιάδες.»

▶ 0:00 / 4:53

▶ 0:00 / 4:59

Οι Έλληνες, μισή ώρα από τη Λάλα, άκουγαν τις τρομαγμένες φωνές των Λαλαίων και τις απελπισμένες κραυγές των Λαλιώτισσων.

—Θέλτε ν' ακούστε κλάιματα, δάκρυα και μοιρολόγια, περάστε από το Μπαστηρά κι από το πέρα Λάλα, ν' ακούστε τις Λαλιώτισσες, τις καλομαθημένες, πώς κλαίνει και πώς θλίβονται, πώς πουπουλομαδιώνονται.

Ν' ακούστε τη Χασάν Φιφού, την αδερφή τ' Αλιάγα πώς κλαίει και πώς θλίβεται και χύνει μαύρα δάκρυα, Μέσ' στα Μπεντένια κάθεται, την Κάπελη αγναντεύει. Βλέπει μπαϊράκια με σταυρούς, στρατιώτες με καπέλα.

Παίρνει τα χέρια σταυρωτά και την καρδιά κρατώντα κινάει και πάει στο βόιβοντα και στο Βειζουλάγα.

—Αγά μου έρχεται ο Μόσκοβος, αγά μου έρχετ' ο φράγκος.

—Ζουρλή δεν είν' ο Μόσκοβος, μωρή δεν είν' ο φράγκος, παρά είναι οι ραγιάδες μας και φέρνουν το χαράτσι...

Ένα ακόμα τραγούδι για τους Λαλαίους είναι και το παρακάτω:

-Κλαίει μια λαλιώτισσα και μια λαλιωτοπούλα.

Παίρνουν τα χέρια σταυρωτά και την καρδιά κρατώντας,

Κινάν και παν στον κεχαγιά και στον βειζουλάγα.

Την Κυριακή να φύγουμε, στου Λάλα μην σταθούμε, γιατί έφτασε η κλεφτουριά, ο Κόλιας ο Γλαπούτας.

-Ο βειζουλάγας κάθονταν στον πύργο του στο Λάλα. Βάνει το κυάλι και κοιτάει, στου Μπέτσι αγναντεύει.

Βλέπει χορούς χορεύουνε, ακούει τραγούδια λένε. Χορεύουν τα Κολιόπουλα, ο Γιώργης ο Γλαπούτας,

Με τα κουμπούρια διπλαριά, με το σπαθί στο χέρι.

Και μες τη μέση του χορού, χορεύει ο γέρο Κόλλιας,

Με τη σερβάτα στο λαιμό, με το σπαθί στο χέρι,

Και με το χέρι ανέμιζε την άσπρη φουστανέλα,

Την άσπρη σαν τα γάλατα, την κάτασπρη σα χιόνια.

Και τούρθε σαν παράπονο και κάθεται και κλαίει.

Στο σεισμά και στο λύγισμα κανένας δεν τον φτάνει,

Και οι κυράδες του λεγαν, χανούμισσες του λένε:

-μην κλαις βειζουλάκο μου μη μου παραπονιέσαι. Ταχειά θαρθεί ο βεζύρης μας με δώδεκα χιλιάδες

Να ιδούνε τα Κολιόπουλα πως κάνουν πανηγύρια.

Κι ακόμα ο λόγος έστεκε κι ακόμα ο λόγος στέκει

Κι ο γέρο Κόλιας έρχεται το Λάλα για να πάρει.

Πιάνουν και γράφουν γράμματα οι Τούρκοι κι οι Λαλαίοι Και γράφουν του καπόμπαση, του Κόλια του

Γλαπούτα. -σε σε, Κόλια, καπόμπαση και κλεφτοκαπετάνιε.

Κόλια, γιατί εζουρλάθηκες, και συ και τα παιδιά σου,

Και μας γυρεύεις πόλεμο και θέλεις να μας κάψεις;

Αν θέλεις γρόσια, πάρε μας, φλωριά, μην τα λυπάσαι. Αν θέλεις και το Μπέλεσι, τσιφλίκι να το κάμεις.

-Εγώ δεν είμαι για φλωριά, δεν είμαι για τα γρόσια,

Εγώ είμαι ο Κόλιας ο ζορμπάς, ο Κόλιας ο Γλαπούτας

Κι έχω χαρά τον πόλεμο, το χάρο σύντροφό μου

Και πανηγύρι σαν τραγιά να σφάζω τους αγάδες.

-Τι το ζακόνι πώχετε εσείς οι μωραίτες,

Που το χειμώνα Αρματωλοί, το καλοκαίρι Κλέφτες, Άνοιξη και χινόπωρο με τα άρματα στα χέρια,

Και πολεμάτε την τουρκιά, σκοτώνετε αγάδες;

Πιάνουν και γράφουν μια γραφή τη στέλνουν του Γλαπούτα.

-Κόλια, για κάτσε φρόνιμα και μην παραχορεύεις

Και μη γυρεύεις πόλεμο για να μας πολεμήσεις,

Γιατί πασάδες θε ναρθούν, Κόλια, να σε χαλάσουν.

-Εγώ πασά δε σκιάζομαι, βεζύρη δε φοβάμαι,

Γιατί ταχει απ'τη Ζάκυνθο θαρθεί ο Κολοκοτρώνης.

Τότε θα ιδήτε βρε σκυλιά, και σεις παλιομουρτάτες,

Θα ιδήτε πως το παίζουνε το γιαταγάκι οι κλέφτες.

Θα ιδήτε πως σας κάνουμε εμείς οι Παλουμπαίοι.

Θα ιδήτε τις Λαλιώτισσες, τις αρχοντοκυράδες,

Οπού φοράν χρυσά σκουτιά και κόκκινα σαλβάρια.

Θα ιδήτε τις χανούμισσες μ'ούλους τους φερετζέδες, Οπού δεν καταδέχονται τη γη να την πατήσουν,

Θα ιδείς να καταντήσουνε βαρελοκουβαρίστρες,

Να κουβαλάν κρύο νερό να πίνει ο γέρο Κόλιας

Σισίνης εκαθότανε

*Σισίνης εκαθότανε στο Κάστρο του Χλεμούτσι
κι αγνάντευε τη Ζάκυνθο ορέ και τα πουλιά ρωτούσε,
μην είδατε το (γέρο) Θόδωρο το γέρο καπετάνιο,
αν τον δείτε πέστε του, στη μάχη για να έλθει,
τον περιμένει η κλεφτου, ορέ η κλεφτουριά*

Το παράδωμα του κάστρου

Τρεις περδικούλες κάθονται στο Κάστρο το Χλεμούτσι.
Η μια τηράει τα Λεχαινά κ' η άλλη την Γαστούνη
κ' η τρίτη η καλύτερη την προδοσιά του κλαίει.
Το Κάστρο το επρόδωκε εκείός ο Κατσιγιάννης.**
Η πείνα τον εξόρισε, η δίψα τότε κάνει.
Γυναίκα πάει και ντένεται, η νύχτα απ' το Κάστρο φεύγει,
λίτρες βαμπάκι έβαλε, την γκαστρωμένη κάνει,
να γελαστεί η Αραπιά, να μην τότε χαλάσει.
Μα οι Τούρκοι τον επιάσανε και πάνε να τον κόψουν.
-Μη με χαλάτε, ρε παιδιά, και θα σας μαρτυρήσω;
Θες σήμερα, θες αύριο, το Κάστρο είναι δικό σας.
Βδομάδες έχουνε μπουκιά να βάλουνε στο στόμα
και για νεράκι σβήσανε και δεν αντέχουν άλλο.
Τότ' ο Μπραϊμής διάταξε και βάλανε ντελάλη
στις πόρτες, τις καστρόπορτες κι ολόγυρα στο Κάστρο:
-Παραδοθείτε, Έλληνες, και ο πασάς ορίζει:
Νύχι Ρωμιού αν πειραχτεί, Τούρκου κεφάλι θα κοπεί.
Οι πόρτες τότε άνοιξαν και οι κλεισμένοι βγήκαν,
δίχως κανένα ανάκαρο, ξέψυχοι, πεθαμένοι.
Διάτα ο Μπραϊμής έβγαλε, σταυρώνουν τα σπαθιά τους
σγουφτά για να περάσουνε, σγουφτά να προσκυνήσουν.
Εκεί τα γυναικόπαιδα κλαίγανε και βογγούσαν,
Εκεί οι γέροι πέφτανε κάτου ξελιγωμένοι.
Τότ' ο πασάς του έφερε στου κάτου το πηγάδι,
Μπουκιά ψωμί τους έδωσε λίγο να τους γκαρδιώση
κι' έναν- έναν τους πότιζε με ασημένιο τάσι.

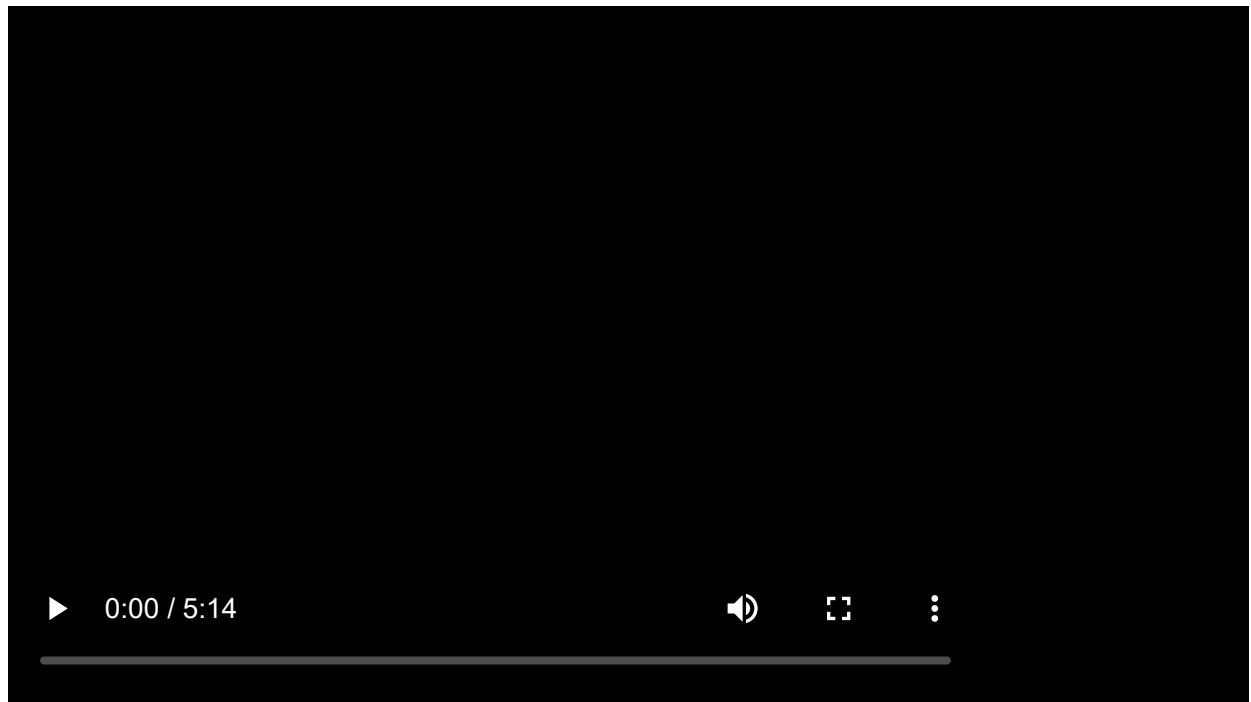
Κατσιγιάννης: Από την δημοτική μας μούσα παίρνουμε την είδηση ότι το κάστρο έπεσε από την προδοσία κάποιου ονόματι Κατσιγιάννης.

"ΗΛΕΙΑΚΑ", Ντίνου Ψυχογιού, τεύχος Β', 1951, σελ.28

Ο θάνατος του καπετάν Βέρρα

Τρία πουλάκια κάθονται στο κάστρο στο Χλιμούτσι,
το 'να τηράει τα Λεχαινά και τ' άλλο τη Γαστούνη,
το τρίτο το καλλίτερο μοιρολογάει και λέει:
-Θεέ μου, το τι να γίνηκαν του κάμπου οι λεβέντες;
Μήτε στον κάμπο φαίνονται, μήτε και στη Γαστούνη,
μας είπαν κάνουν πόλεμο μέσα στον Άη-Νικόλα.
Τριακόσιοι διαλεχτήκανε για να τους λευτερώσουν,
μεντάνι να τους γένουνε για να τους λευτερώσουν.
Τη στράτα που πηγαίνανε, τη στράτα που πηγαίνουν,
σ' αμπέλι απαντηθήκανε με τους στραβαραπάδες.
Πρώτη φωτιά που δώσανε, σκοτώνουνε διακόσιους,
μα 'πιασε μια ψιλή βροχή κ' ένας βαρύς χειμώνας,
νότισαν τα φυσέκια τους, δεν πιάνουν τ' άρματά τους.
Κι ο Βέρρας όπου τ' άκουσε, σαν τ' άτι χλιμιντράει:
-Παιδιά, σηκώστε τις ποδιές και σφίχτε τα τσαρούχια,
γιουρούσι για να κάμουμε μες τους στραβαραπάδες.
Τα γιαταγάνια τράβηξαν, στα δόντια τους τα βάνουν,
μα ήταν οι μαύροι λογοστοί, μα ήταν οι δόλιοι λίγοι,
κανένας δεν απόμεινε απ' τους παλιούς συντρόφους.

Πελοποννησιακή Εγκυκλοπαίδεια, τομ. Α', Αθήνα, 1962, σελ.212

Τράβα, αγέρα δροσερέ

Τράβα, αγέρα δροσερέ, βοριά μου χαϊδεμένε,
για να δροσίσεις τα παιδιά του καπετάν του Βέρα,
που πολεμάει κατακαμπής στις Σκαφιδιάς** τ' αμπέλια,
δίχως ψωμί, δίχως νερό, δίχως κανά μιντάτι.
Μουσκέφανε τα πόσια τους, σκουριάσαν τα σπαθιά τους.
-"Παιδιά μην το κουβεντιάζετε, τι θα το μάθει ο Τούρκος,
όσο είν' ο Βέρρας ζωντανός, Τουρκιά δεν προσκυνάει."
Πικρό γιουρούσι κάνανε και κόψανε καμπόσους,
κάνουν και δευτερότερο, δεν έμεινε κανένας,
κ' οι γράνες εγιομίσανε με κλέφτικα κεφάλια.

Σκαφιδιάς Αμπέλια: Σκαφιδιάς αμπέλια, ονομάζεται η τοποθεσία που έγινε η μάχη.

Πηγή: Τα πολεμικά γεγονότα στην Ηλεία κατά την εθνεγερσία του 1821- Ηλίας Παν. Τουτούνης & Κώστας Παπαντωνόπουλος

Η Γαλάναινα

Η Γαλάναινα ήταν κόρη της γνωστής μεγάλης και ιστορικής οικογένειας Σισίνη με την πολύ σημαντική συνδρομή της στην απελευθέρωση της πατρίδας αλλά και της γενικότερης προσφοράς της στον τόπο. Η αρχοντοπούλα φαίνεται να έζησε στα προεπαναστατικά χρόνια και έμεινε γνωστή στη δημοτική ποίηση με το όνομα του άντρα της του Δήμου Γαλάνη ονομαστού προύχοντα, και αυτού, της περιοχής της Γαστούνης. Η αιτία για να ασχοληθεί μαζί της και να την απαθανάτισει η δημοτική μούσα, ήταν η απaráμιλλη ομορφιά της, η σεμνότητα της αλλά και ηθική της ακεραιότητα, που λόγω της εκπληκτικής της εμφάνισης μαγνίτιζε όχι μόνο τα βλέμματα των επιφανών Ελλήνων και πολλών Τούρκων από όπου δέχονταν παντοειδείς οχλήσεις.

Το μάθατε – παιδιά μ'- τί έγινε στον κάμπο της Γαστούνης,
πού εκίνησε ή Γαλάναινα, στο ρέμα πάει να πλύνη μπροστά πάνε οι κοπέλες της και πίσω οι ψυχογιοί της
στη μέση πάει ή Γαλάναινα με τ' άτι της καβάλα. Παλιότουρκος εδιάβαινε, την πιάνει από το πόδι
Κατέβα, κά' Γαλάναινα, κάτι να σ' ερωτήσω,
πόχω δυο λόγια να σου πω, και πέντε να σου κρίνω.
-Έλα να πάμε σπίτι μου, γυναίκα να σε πάρω.
Τί λες, μωρέ παλιότουρκε, βρε παλιό βρωμισμένε,
ξέρεις το τίνος είμ' εγώ, ξέρεις τους συγγενείς μου, ξέρεις τον άντρα ποχω 'γώ, που τότε λεν Γαλάνη,
με τ' άτι μ' έχει, περπατώ, σεΐζη δεν σε θέλω, ξέρεις και τον πατέρα μου, πού τότε λεν Σισίνη,
πού' ναι στον κάμπο βασιλιάς και στη Γαστούνη αφέντης πήγαινε πέρα βρωμερέ, πάρε παλιοτουρκάλα,
τι χριστιανή γεννήθηκα κ' έτσι θέ'λα πεθάνω.

Μύθοι και θρύλοι του Χλεμουτσίου

ΕΝΑΣ «ΣΚΟΤΕΙΝΟΣ» ΒΑΣΙΛΙΑΣ

Πρόκειται για θρύλο που βρήκαν να υπάρχει στην περιοχή και με τη σειρά τους υιοθέτησαν και οι Παλαιομανιώτες νομάδες. Ο θρύλος αυτός αναφέρεται σε έναν βασιλιά που βασίλευε στην περιοχή αλλά δεν μπορούσε να βγει στο φως της μέρας γιατί θα τον σκότωναν οι αχτίνες του ήλιου. Κάποτε όμως αγάπησε την Κυρά-Ειρήνη την οποία και αποζητούσε να συναντά μόνο τις νύχτες. Εκείνη μην μπορώντας να ερμηνεύσει αυτή του τη συνήθεια θανατώνει τα κοκόρια στο πύργο της και ο Ανήλιαγος ξυπνά στο φως της μέρας και πεθαίνει. Οι Παλαιομανιώτες θεωρούν ότι Ανήλιαγος κυβερνούσε στη περιοχή της Μίλας στην Παλαιομάνινα όπου έχουν βρεθεί οι θολωτοί μυκηναϊκοί τάφοι. Άλλοι θεωρούν ότι ο Ανήλιαγος επειδή ήταν γιος του Τρίκαρδου είχε το κάστρο του στο κάστρο των Οινιαδών. Το θρύλο αυτό διασώζει πρώτος ο Μεσολογγίτης ποιητής Γ. Δροσίνης (1859-1951) στο έργο του Ειδύλλια (1884) που δημοσιεύτηκε για πρώτη φορά και στο περιοδικό "ΕΣΤΙΑ" (τόμος ΙΣΤ΄, σελίδα 697) το 1883.

Στου βασιλιά του Τρίκαρδου το μοναχό παιδί οι μοίρες πού το μοίρωσαν κατάρα είχαν κάνει πώς άμα ο ήλιος το ιδεί ευθύς θε να πεθάνει. Κι ο βασιλιάς πατέρας του μ' ελπίδα να σωθεί από του ήλιου το κακό και φλογισμένο μάτι τούχτισ' επίτηδες βαθύ μέσα στη γή παλάτι. Χρόνια περάσαν πέθανε ο γέροντας γονιός... Και με την ώρα την καλή θα βασιλέψει τώρα Ανήλιαγος ο μορφογιός στού Τρίκαρδου τη χώρα. Και ο βασιλιάς Ανήλιαγος τις μέρες του περνά μέγ' στα βαθιά παλάτια του και μοναχά το βράδι βουνά και κάμπους τριγυρνά στής νύχτας το σκοτάδι. Κι η Κυρά-Ρήνη η όμορφη τον είδε μια βραδιά στο Κάστρο εμπρός να κυνηγά μ' ολόφωτο φεγγάρι κι ένοιωσε αγάπη στην καρδιά για τ' άξιο παλληκάρι. Ο βασιλιάς Ανήλιαγος –σαν κάθε βασιλιάς- τώρα κι αυτός ολονυχτίς στη χώρα δε γυρίζει. Σ' αγαπημένη αγκαλιά γυρμένος ξενυχτίζει. Μά στη χαρά του δεν ξεχνά της μοίρας το γραφτό, και πρίν να φέξει στο βουνό και πρίν να φέξει τ' άστρο αφήνει ταίρι ζηλευτό και φεύγει από το Κάστρο. Του κάκου τον ρωτά η Κυρά : πώς έτσι πρωινά την παρατάει μοναχή; Εκείνος δεν της κρίνει και μαύρη ζήλεια τυραννά τη δόλια Κυρά-Ρήνη. Τόσο, πού τι σοφίζεται η πονηρή Κυρά; Όλους με μιάς τους πετεινούς του κάστρου της σκοτώνει για να μη νοιώσει μια φορά ο νιός πώς ξημερώνει. Ο βασιλιάς Ανήλιαγος γελιέται την αυγή... Και πρίν να 'ρθεί στον Τρίκαρδο, κοντά στην Παλιομάνη, κατάρα! Ο ήλιος είχε βγεί κι ο νιός είχε πεθάνει!

Γ.Δροσίνης

Ο Λαγουμιτζής

Το κάστρο Χλεμούτσι της Γλαρέντζας, χτισμένο από τους Φράγκους το σε θέση στρατηγική, με εκτεταμένη θέα στον κάμπο της Ηλείας και στο Ιόνιο πέλαγος, περνά το 1715 στα χέρια των Τούρκων και μένει στην κατοχή τους μέχρι την Επανάσταση του 1821.

Από εκείνη την περίοδο προέρχεται και η ιστορία που θα σας αφηγηθούμε...

Κάποτε οι Τούρκοι, πολεμιστές και άμαχοι, είχαν κλειστεί στο κάστρο Χλεμούτσι ... Μήνες πολλούς οι Έλληνες τους πολιορκούσαν, αλλά τρόπο δεν εύρισκαν να τους νικήσουν και να το κυριεύσουν. Έκαναν συμβούλιο, λοιπόν, όλοι οι αρχηγοί μαζί για το τι θα κάνουν και πήραν την απόφαση να στείλουν λαγουμιτζή, τεχνίτη δηλαδή που φτιάχνει υπογείες στοές, που τότε τις έλεγαν λαγούμια, για να βάλει φωτιά και να τινάξει το κάστρο στον αέρα συθέμελα. Βρήκαν μάλιστα μοναδικό στο είδος του που όταν έπιαναν φωτιά τα λαγούμια του, στεκόταν παράμερα και τα καμάρωνε την ώρα που τινάζονται στον αέρα, του ανέθεσαν το έργο και περίμεναν με ανυπομονησία για το αποτέλεσμα.

Εκείνος έκανε τη δουλειά του, όπως έπρεπε, το κάστρο όμως αργά να ανατιναχθεί και οι Έλληνες, νομίζοντας πως τους πρόδωσε, άρχισαν να τον βρίζουν:

- **Άνδρε, δειλέ και τιποτένιε... Σε πιστέψαμε και μας ξεγέλασες...**

Κι ενώ άδικα καρτερούσαν την ανατίναξη που δε γινόταν, τον πιάνουν σαν προδότη και τον σκοτώνουν βάρβαρα κι απάνθρωπα για παραδειγματισμό. Σφιχτά του δένουν το ένα πόδι στο κατάρτι μιας γαλέρας και το άλλο σε μιας άλλης... που άπωνα ανοίγουν τα πανιά τους. Η μία τραβάει κατά το βορά κι η άλλη προς το νότο.

Στα δυο σκίζεται το άμοιρο κορμί, ενώ την ίδια στιγμή το κάστρο γκρεμίζεται συθέμελα απ' του λαγουμιτζή τη φοβερή φωτιά που άργησε ν' ανάψει κι έτσι του πήρε τη ζωή, σαν να ήθελε να τον εκδικηθεί.

Από τότε μέχρι και σήμερα το κάστρο είναι πεσμένο καταγής κι ανθρώπου χέρι δεν το ξανάχτισε ποτέ κι ούτε θα το ξαναχτίσει γιατί στοίχειωσε απ' του παλικαριού τον άδικο χαμό από των συντρόφων του το χέρι... Κι ως λέει η Ιστορία πως το γκρέμισε ο Κωνσταντίνος Παλαιολόγος για να μην πέσει στων εχθρών τα χέρια και γίνει άπαρτο ορμητήριό τους.

Ο βασιλιάς Ανήλιαγος

Ο πρώτος θρύλος, γνωστός ως θρύλος του βασιλιά Ανήλιαγου, διηγείται την ιστορία του βασιλιά της Παλαιόπολης ο οποίος ήταν καταδικασμένος να μην μπορεί να αντικρίσει το φως του ήλιου. Την ίδια εποχή στο κάστρο του Χλεμουτσίου υπήρχε η Ανήλιαγη που ζούσε κι αυτή μόνο στο σκοτάδι. Αφού και οι δύο ήταν υποχρεωμένοι να ακολουθούν έναν ιδιαίτερο τρόπο ζωής, ζώντας κατά την διάρκεια της ημέρας μόνο σε μέρη του κάστρου που δεν έφτανε το φως, αποφάσισαν τελικά να παντρευτούν και να μείνουν μαζί. Ο Ανήλιαγος όταν χρειαζόταν, κυκλοφορούσε από την Παλαιόπολη στο Χλεμούτσι μέσω μιας υπόγειας στοάς. Η ακριβής τοποθεσία της εισόδου της στοάς παραμένει άγνωστη. Όμως όπως αναφέρει ο Α.Μπούτσικας στα «Φράγκικα μνημεία στην Ηλεία» οι γεροντότεροι στην περιοχή είχαν ακούσει για μια τρύπα που βρισκόταν στους ΝΔ πρόποδες της Ακρόπολης της Ήλιδας η οποία είχε λίγα σκαλοπάτια και επικοινωνούσε με το Χλεμούτσι με έναν υπόνομο. Ήταν ένα είδος υπόγειου δρόμου που σε ευθεία γραμμή δεν ξεπερνούσε τα 20 χιλιόμετρα. Μάλιστα στις αρχές του (20ου) αιώνα δυο αδέρφια από την Παλαιόπολη, ονομαζόμενοι Μητσιλέτοι, κατέβηκαν τα σκαλοπάτια για να δουν αν και προς τα πού συνεχιζόταν ο υπόνομος. Όπως αφηγήθηκαν μετά, συνάντησαν δυνατό κρύο και ισχυρό ρεύμα αέρα, ενώ κάποιο φανάρι που είχαν για οδηγό έσβησε. Έτσι αναγκάστηκαν να μην προχωρήσουν άλλο. Οι μαρτυρίες αναφέρουν ότι το ίδιο αποτέλεσμα είχε και η είσοδος ενός παπά με τους δύο του γιους στον υπόνομο. Οι κάτοικοι σήμερα δεν γνωρίζουν την ακριβή τοποθεσία της στοάς, ενώ άλλοι υποστηρίζουν ότι δεν είναι παρά ένας μύθος χωρίς υπόσταση. Ομολογουμένως είναι εντυπωσιακή η «επιμονή» κάποιων ανυπόστατων μύθων που δεν θέλουν να περάσουν στη λήθη... Η ιστορία του Ανήλιαγου δεν έχει ευχάριστο τέλος. Κάποτε τον πρόλαβε ο ήλιος πριν επιστρέψει στο κάστρο με αποτέλεσμα να πετρώσει. Η περίπτωση αυτή έχει μια προφανή ομοιότητα με τον γερμανικό μύθο για τους Νάνους όπως αναφέρεται στα «Ξωτικά» του Ν. Θεοδοσιάδη: Όταν δημιουργήθηκαν τα μαύρα ξωτικά Kabouters ήταν τόσο άσχημα που έπρεπε να ζουν σε σκοτεινά μέρη που δε θα μπορούσε κανείς να τα αντικρίσει. Ζούσαν κάτω από τη γη και επισκέπτονταν την επιφάνεια μόνο τις νύχτες. Αν κάποιο έμενε εκεί μετά το ξημέρωμα μεταμορφωνόταν σε πέτρα. («...Αχ, να φύγω μακριά! Μην τυχόν κι ο ήλιος βγει δεν τολμώ κι άλλο να μείνω. Τί κι αν είμαι ξωτικό, με μια ακτίνα του μπορεί αχ, μια πέτρα να απομείνω...»)

Ο θρύλος της Νεράιδας Μάνας

Ο θρύλος της Νεράιδας Μάνας μιλάει για δυο νεράιδες οι οποίες βασίλευαν στα δυο μεγάλα κάστρα της περιοχής που βρίσκονταν στο Χλεμούτσι και στο Σανταμέρι. Οι δυο τους, αν και ήταν αδερφές, ήταν πολύ διαφορετικές μεταξύ τους. Γιατί η πρώτη ήταν νέα και όμορφη, όμως αυτό δεν ήταν αρκετό για να την κάνει ευτυχισμένη, καθώς η σκέψη πως δεν είχε παιδιά και ζούσε στο κάστρο μόνη, της έφερνε δυστυχία. Ενώ η δεύτερη μπορεί να ήταν πια γερασμένη και άσχημη, αλλά ζούσε στο δικό της κάστρο με τα παιδιά της, πράγμα που την έκανε να ξεχνά όλα τα υπόλοιπα και να είναι πιο ευτυχισμένη. Η όμορφη νεράιδα επισκεπτόταν συχνά την αδερφή της, στο Σανταμέρι και πάντοτε της ζητούσε να της επιτρέψει να υιοθετήσει ένα από τα παιδιά της, για να μη νοιώθει τόσο μόνη. Κάποια μέρα κατάφερε να την πείσει και πήρε την μοναχοκόρη της αδερφής της στο κάστρο του Χλεμουτσίου. Από τότε όμως η συμπεριφορά της άλλαξε, η όμορφη νεράιδα σταμάτησε πλέον τις επισκέψεις στην αδερφή της, γιατί με την συντροφιά του νέου κοριτσιού, ήταν πια ευτυχισμένη και είχε ξεχάσει την αδερφή της. Όταν η άσχημη νεράιδα αποφάσισε να πάει στο κάστρο του Χλεμουτσίου για να ξαναδεί την κόρη της, που τόσο της είχε λείψει, άκουσε από μέσα χαρούμενες φωνές. Ένοιωσε χαρά, γιατί όπως φαινόταν η κόρη της ζούσε ευτυχισμένη στο νέο της σπίτι και αμέσως χτύπησε την πόρτα για να μπει μέσα και να την δει. Όμως οι τεράστιες σιδερένιες πόρτες του κάστρου παρέμεναν κλειστές και όσο και αν χτυπούσε και φώναζε κανείς δεν την άκουγε ή δεν της έδιναν σημασία. Οργισμένη από αυτή την συμπεριφορά και την αχαριστία της αδερφής της γύρισε στο κάστρο της. Αλλά από τότε πηγαίνει συχνά στο Χλεμούτσι. Όμως ποτέ κανείς από το κάστρο δεν ακούει τις φωνές της και τα τραγούδια που πάντα ακούγονται από μέσα την εξοργίζουν περισσότερο. Τότε αυτή τραβώντας τα μαλλιά της και σκίζοντας τα ρούχα της προκαλεί θάνατο και καταιγίδες, στοιχειώνοντας τον τόπο...

Χρυσή άμαξα

Ο τρίτος μύθος υποστηρίζει την ύπαρξη ενός μαγικού οχήματος. Λέγεται ότι ο Παλαιολόγος χρησιμοποιούσε μια «χρυσή άμαξα». Άλλοι ονομάζουν το όχημα «χρυσό αμάξι» (έχει διαφορά!;) Οι διαδρομές της περιβόητης άμαξας γίνονταν υπόγεια, από και προς το Χλεμούτσι. Ο Παλαιολόγος είχε την δυνατότητα μέσω του οχήματός του να βρίσκεται σε διάφορα μέρη σε πολύ σύντομο χρονικό διάστημα. Σύμφωνα με το μύθο, το «χρυσό αμάξι» βρίσκεται ακόμα και σήμερα σε κάποια υπόγεια στοά, ίσως και κάτω από το κάστρο. Με κάποιο τρόπο «παγιδεύτηκε» ή ξεχάστηκε εκεί μετά την αποχώρηση του Παλαιολόγου από την περιοχή.

Ο ιππότης Μπαρθόλομου

Υπάρχει και ένας μύθος για έναν Ιππότη ονόματι Μπαρθόλομου ο οποίος είχε ερωτευθεί κάποια κοπέλα από την γύρω περιοχή του Κάστρου και κοντά στο σημερινό χωριό Βαρθολομιό και γυρίζει τις νύχτες με το άλογο του για να την βρει. Οι κάτοικοι έχουν ακούσει τους καλπασμούς του αλόγου του Ιππότη κάποιες φορές γύρω από την περιοχή του Κάστρου. (Η όμορφη κοπέλα που αγάπησε την λέγανε Λυγιά - Λυγερή και τα κτήματα που είχε στο χωριό της τα χάρισε στον πατέρα της και στους υπόλοιπους χωριανούς της καθώς επίσης για την ομορφιά της και την αγάπη που της είχε έδωσε το όνομα της στο χωριό της (Λυγιά). Οι ντόπιοι για την καλοσύνη του έδωσαν το όνομα του στο χωριό Βαρθολομιό. Ενώ το χωριό που γνώρισε και ερωτεύτηκε την όμορφη βοσκοπούλα το ονόμασαν Καρδιακαύτι γιατί εκεί η όμορφη βοσκοπούλα έκαψε με την ομορφιά της την καρδιά του γενναίου ιππότη).

Ο Κόκκορας με το σπαθί

Ο κόκκορας με το σπαθί κ' η κότα με την ρόκα
πήγαν και κοντοστάθηκαν στου βασιλιά την πόρτα.
Ο κόκκορας επήδησε από το παραθύρι
κ' η μάνα του του φώναξε, που πας, μωρέ Ζαφείρη;
-- "Αμπέλια έχω στου Βρανά και πάω να τρυγήσω,
να κατεβώ στου Χάρακα και να χαροκοπήσω.
Στου Χάρακα χορεύουνε, στο Κάστρο πολεμάνε
και την καημένη Ζάκυνθο Τούρκοι την ανικάνε.

BIBΛ: ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ ΑΡΧΕΙΟ Κ.ΧΡΗΣΤΟΥ ΑΣΗΜΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

ΜΑΡΤΥΡΙΕΣ

Πως έπεσε το "Χλεμούτσι"...

Ο παππούς, που μας αφηγήθηκε την ιστοριούλα που θα ακολουθήσει, είχε γεννηθεί το 1883. Ο παππούς του είχε πολεμήσει τους Τούρκους στην περίοδο της επανάστασης του 1821. Αναζητώντας θρύλους και ιστορίες, ο αείμνηστος παππούς, για την "πτώση" του κάστρου "Χλεμούτσι" στα χέρια των Τούρκων, μας αφηγήθηκε στις 26/2/1969.

"Γι' αυτό το κάστρο "Χλεμούτσι", θυμάμαι μια ιστορία. Αυτή μου την είχε πει ο παππούς μου. Είναι η ιστορία το πως έπεσε το κάστρο στα χέρια των Τούρκων (προφανώς εποχή Ιμπραήμ) έζωσαν το κάστρο, έγινε μάχη σκληρή! Οι Τούρκοι έκαναν δύο-τρία απανωτά γιουρούσια. Γέμισε ο τόπος φέσι! Ούτε την πρώτη πύλη δεν άγγιξαν! Αλλά πονηροί οι Τούρκοι. Δεν έκαναν άλλο γιουρούσι. Τους κύκλωσαν και κάθισαν μέχρι να παραδοθούν οι Καστρινοί από έλλειψη νερού και τροφής.
Ήταν καλοκαίρι. Αν υπέφεραν όμως οι Καστρινοί από νερό, υπέφεραν και πάνω και οι Τούρκοι. Δεν υπήρχαν νερά στα ψηλώματα. Ούτε πολλές τροφές.
Οι Τούρκοι είδαν και από είδαν και ετοιμάστηκαν να φύγουν. Να κατέβουν κάτω στον κάμπο, να προμηθευτούν νερό, τρόφιμα και πυρομαχικά. Μέσα στο κάστρο η κατάσταση ήταν απελπιστική, αλλά με την ψυχή στα δόντια κρατούσαν, χωρίς να δείχνουν ότι θα λυγίσουν.
Όμως τους είχε τελειώσει το νερό, μέρες τώρα και οι οπλαρχηγοί αποφάσισαν κάποια στιγμή να παραδοθούν. Η τύχη όμως φάνηκε για λίγο να τους χαμογελά, όταν το βράδυ έμαθαν ότι οι Τούρκοι θα φύγουν. Όμως, όταν ξημέρωσε είδαν να τους περικυκλώνουν αντί να φεύγουν. Ετσι, μη αντέχοντας, το μεσημέρι παραδόθηκαν. Μια Καστρινιά που τρελάθηκε από τη δίψα είχε προδώσει το μυστικό τους..."

(Μυροσίνη 26/2/1969. Παππούς, ο αείμνηστος Νιόνιος Μπουντανιώζος)

BIBΛ: ΤΟ ΚΑΣΤΡΟ ΧΛΕΜΟΥΤΣΙ ΚΑΙ ΤΑ ΛΟΥΤΡΑ ΚΥΛΛΗΝΗΣ ΗΛΕΙΑΣ ΙΣΤΟΡΙΑ -ΘΡΥΛΟΙ- ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ) Αναστασία Β. Κουρή-Χαλβατζάρα Δασκάλα.